

Київський університет імені Бориса Грінченка
Кафедра германської філології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи

О.Б.Жильцов
2016 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Лінгвістичні студії

спеціальність: 0.35 Філологія
спеціалізації:

035.04 Германські мови та літератури (переклад включно)
Освітня програма: Мова і література (англійська, німецька)

035.05 Романські мови та літератури (переклад включно)
Освітня програма: Мова і література (іспанська, італійська)

Освітній рівень: другий (магістерський)

Інститут Філології

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02136554
Начальник відділу
моніторингу якості освіти
Програма № 2518
(підпис) _____ (прізвище, ініціали)
«   » 20__ р.

2016-2017

Робоча програма «Лінгвістичні студії» для студентів 5-6 курсу, спеціальність: 0.35
Філологія, спеціалізації: 035.04 Германські мови та літератури (переклад включно)
035.05 Романські мови та літератури (переклад включно)

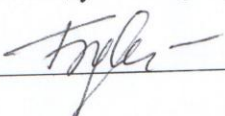
2016 року - 28 с.

Розробники: Буніятова І.Р., доктор філол. наук, професор, завідувач кафедри
германської філології, Говорун Н. В., викладач кафедри германської філології Інституту
філології КУ імені Бориса Грінченка

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри германської філології

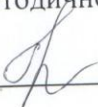
Протокол від 21 вересня 2016 року №2

Завідувач кафедри германської філології

 (Буніятова І.Р.)

Структура програми типова.
Години відповідають навчальному плану.

Заступник директора Інституту філології
з науково-методичної та навчальної роботи

 (Заяць Л.І.)

Укладачі: Буніятова І.Р., доктор філол. наук, професор кафедри германської філології Інституту філології КУ імені Бориса Грінченка, Говорун Н. В., викладач кафедри германської філології Інституту філології КУ імені Бориса Грінченка

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Карпіловська Є.А., проф., доктор філол. наук, завідувач Відділу структурно-математичної лінгвістики Інституту української мови НАН України

Лучик В.В. проф., доктор філол. наук, завідувач кафедри загального і слов'янського мовознавства Національного університету «Києво-Могилянська Академія»

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	5
Структура програми навчальної дисципліни	
I. Опис предмета навчальної дисципліни.....	7
II. Тематичний план навчальної дисципліни.....	8
III. Програма	
IV. Навчально-методична карта дисципліни.....	18
V. Завдання для самостійної роботи.....	20
VI. Система поточного та підсумкового контролю.....	22
VII. Методи навчання.....	25
VIII. Методичне забезпечення курсу.....	26
IX. Орієнтовні питання до екзамену.....	26
X. Рекомендована література	
Основна.....	27
Додаткова.....	27

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Мета дисципліни – ознайомлення зі змістом та головними напрямками мовознавства з огляду на сучасний поліпарадигмальний простір лінгвістичного знання. Виклад матеріалу зосереджено довкола як традиційних дисциплін, поняттєво-категорійний апарат яких є усталеним, так і довкола нових парадигм, зокрема лінгвометодології, генеративної і когнітивної лінгвістики, лінгвосеміотики.

Завдання дисципліни – ознайомити студентів з історією становлення, основними засадами, досягненнями, зміною проблемних областей та динамікою становлення мовознавства як науки, загальними законами розвитку та функціонування мови, методами дослідження мов; схарактеризувати процедурний апарат основних галузей мовознавства, здійснити аналіз ключових проблем, спірних питань, що має суттєво поглибити загальну лінгвістичну підготовку словесника.

Предмет дисципліни – мова як засіб спілкування, проблема сутності мови, її функцій, структури і розвитку.

Взаємозв'язок дисципліни з іншими дисциплінами навчального плану. Курс «Лінгвістичні студії» включає такі дисципліни як «Загальне мовознавство» і «Історія лінгвістичних вчень», які є невід'ємним складником гуманітарного циклу на ряду з теорією та практикою перекладу, історією англійської мови, германськими мовами, філософією та ін.

Перелік знань та вмінь, яких набуде студент після опанування такої дисципліни.

Студент повинен знати та вміти:

- історію становлення мовознавства як науки;
- основні концептуальні засади основних галузей мовознавства;
- принципи дослідження й процедурний апарат мовознавства;
- орієнтуватися у сучасній лінгвістичній літературі.

Сфера реалізації набутих знань та вмінь у майбутній професії.

Знання та навички, одержані при вивченні курсу, сприятимуть поліпшенню результатів формування мовленнєвої компетенції студентів, а також стимулюватимуть інтерес до подальших лінгвістичних розвідок та нададуть змогу студентам використовувати їх в своїй майбутній науковій роботі.

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

I. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Предмет: вивчення сучасних концепцій мовознавства.

Курс:	Спеціальність, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
<p>Кількість кредитів, відповідних ECTS: <i>6 кредитів, в т.ч.</i> <i>Загальне мовознавство – 3 кредити</i> <i>Історія лінгвістичних вчень – 3 кредити</i></p> <p>Загальна кількість годин: <i>180 год.</i></p>	<p>Спеціальність: 0.35 Філологія</p> <p>Спеціалізації: 035.04 Германські мови та література (переклад включно)</p> <p>Освітня програма: Мова і література (англійська, німецька)</p> <p>035.05 Романські мови та література (переклад включно)</p> <p>Освітня програма: Мова і література (іспанська, італійська)</p> <p>Освітній рівень: другий (магістерський)</p>	<p>Нормативна <u>Загальне мовознавство</u> <i>Рік підготовки: 5(1).</i> <i>Семестр: 9,10</i> <i>Лекції: 18 годин</i> <i>Семінарські заняття: 18 годин</i> <i>Самостійна робота: 48 годин</i> <i>Проміжний контроль: 6 годин</i> <i>Вид контролю: модульна контрольна робота</i></p> <p><u>Історія лінгвістичних вчень</u> <i>Рік підготовки: 6(2).</i> <i>Семестр: 11</i> <i>Лекції: 18 годин</i> <i>Семінарські заняття: 18 годин</i> <i>Самостійна робота: 33 години</i> <i>Проміжний контроль: 6 годин</i> <i>Вид проміжного контролю: модульна контрольна робота</i> <i>Підсумковий контроль: Екзамен – 15 годин</i></p>

II. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЗАГАЛЬНЕ МОВОЗНАВСТВО»

№ п/п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин					
		Разом	Аудиторних	Лекцій	Семінарських	Самостійна робота	Підсумковий контроль
1. Модуль 1. Мова як системно-структурне утворення.							
1.	Предмет і методи мовознавства	9	4	2	2	5	
2.	Системність як найважливіша характеристика мови. Мова як система систем. Структура системи як сукупність внутрішньо системних зв'язків.	10	4	2	2	6	
3.	Взаємозв'язок мови і мислення. Когнітивна лінгвістика: поняття та категорійний апарат. Когніція, як пізнавальний процес і сукупність психічних процесів сприйняття світу, спостереження, мислення, категоризації і концептуалізації.	9	4	2	2	5	
	<i>Разом за 1 модуль</i>	30	12	6	6	16	2
Модуль 2. Синтагматико-парадигматична модель мови.							
4.	Мова і суспільство. Форми функціонування літературної мови. Поняття норми і кодифікації. Поняття соціолінгвістики та діалектології.	9	4	2	2	5	
5.	Мова як система знаків. Типологія мовних знаків. Три основних аспекти знака. Семіотика: об'єкт та предмет дослідження.	10	4	2	2	6	
6.	Поняття ярусів мови та її одиниць. Парадигматичні та синтагматичні відношення між мовними одиницями.	9	4	2	2	5	
	<i>Разом за 2 модуль</i>	30	12	6	6	16	2
Модуль 3. Становлення мовознавства як науки: наукової парадигми, лінгвістичні студії							
7.	Семіотичні ідеї Платона. Теорія номінацій у діалозі Платона «Кратил».	9	4	2	2	5	
8.	Основні концептуальні засади порівняльно-історичного мовознавства.	9	4	2	2	5	
9.	Типологічне мовознавство. Завдання і цілі	10	4	2	2	6	

лінгвотипології. Типи мовних універсалій. Типологічна класифікація мов.							
<i>Разом за 3 модуль</i>	30	12	6	6	16	2	
<i>Разом за курс</i>	90	36	18	18	48	6	

«ІСТОРІЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ ВЧЕНЬ»

№ п/п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин					
		Разом	Аудиторних	Лекцій	Семинарських	Самостійна робота	Підсумковий контроль
Модуль 1. Розвиток мовознавства як науки							
1.	Лінгвометодологія. Предмет, об'єкт, головні завдання, ключові поняття. Характеристика головних наукових парадигм та принципів лінгвістики.	6	4	2	2	3	
2.	Тенденції розвитку мовознавства у середні віки та епоху Відродження. Вчення модистів. Філософія Р. Декарта. Граматика Пор-Рояль та її вплив на подальший розвиток мовознавства	6	4	2	2	4	
3.	Ідея історичного розвитку мови. Відкриття санскриту. Становлення порівняльно-історичного мовознавства. Молодограматизм як напрям порівняльно-історичного мовознавства	6	4	2	2	4	
4.	Структурна лінгвістика. Історія становлення, основні напрями, ідеологія. Мова як знакова система. Лінгвістична концепція Ф. де Сосюра.	6	4	2	2	4	
	<i>Разом за 1 модуль</i>	26	16	8	8	15	2
Модуль 2. Сучасний стан загального мовознавства: наукової парадигми, лінгвістичні студії							
5.	Американський дескриптивізм. Л.Блумфільд, Я. Херріс, Ч. Хоккет.	6	4	2	2	4	
6.	Європейський структуралізм. Празький лінгвістичний гурток: В. Матезіус, Р. Якобсон, Н.С. Трубецькой	6	4	2	2	4	
7.	Генеративна лінгвістика. Хомськянська революція. Програма мінімалізму і створення універсальної граматики Н. Хомського	12	8	4	4	5	

8.	Когнітивна лінгвістика та когнітивна семантика. Поняття концепту та фрейму. Концептуальна та мовна картини світу.	6	4	2	2	5	
	<i>Разом за 2 модуль</i>	34	20	10	10	18	4
	<i>Екзамен</i>						15
	<i>Разом за курс</i>	90	36	18	18	33	6/15

III. ПРОГРАМА «ЗАГАЛЬНЕ МОВОЗНАВСТВО»

Модуль 1. Мова як системно-структурне утворення.

Тема 1. Предмет і метод мовознавства (лекція 2 год.)

Семінарське заняття – 2 год.

1. Мовознавство (лінгвістика) – це наука, що вивчає мови і людську мову взагалі. Як будь-яка наука, мовознавство виникло у зв'язку з практичними потребами, але поступово розвинулося в складну і розгалужену систему дисциплін як теоретичного, так і прикладного характеру. Усередині теоретичного мовознавства умовно розрізняють приватне і загальне мовознавство.
2. Часткове мовознавство займається окремою мовою (українською англійською та ін.) або групою споріднених мов (скажімо, слов'янськими мовами). Воно може бути синхронним, яке описує факти мови в якийсь момент її історії (найчастіше факти сучасної мови), або діяхронним (історичним), коли простежується розвиток мови протягом визначеного відрізка часу. Синхронний (двн.-гр. *syn* 'разом з' і *chronos* 'час') означає 'перебуває в одній часовій площині'; діяхронний (від *dia* 'через, крізь' і *chronos*) – 'відноситься до змін у часі'.
3. Спільними особливостями людської мови займається загальне мовознавство. Воно досліджує сутність і природу мови, проблему її походження, загальні закони її розвитку та функціонування, розробляє методи дослідження мов. У межах загального мовознавства виділяють типологічне мовознавство, яке передбачає зіставлення як споріднених, так і неспоріднених мов з метою виявлення загальних закономірностей мови. Загальне і, зокрема, типологічне мовознавство виявляє і формулює мовні універсали, властиві для всіх мов світу (абсолютні універсали) або для значної більшості мов (статистичні універсали). Абсолютними універсалами є, наприклад, такі твердження: 1) в усіх мовах існують приголосні і голосні звуки; 2) у всіх мовах є імена власні; 3) в усіх мовах є категорія модальності та ін. Приклад статистичної універсали: майже в усіх мовах в займенниках розрізняють не менше двох чисел (винятки:

давня і сучасна яванська). Одним з важливих завдань загального мовознавства є наукове визначення понять, якими користується мовознавство, – таких, наприклад, як згадані вище «голосний» і «приголосний», «власна назва» та ін.

4. Прикладне мовознавство також вирішує завдання, що належать одній мови, і завдання, принципово застосовані до матеріалу будь-якої мови: створення і вдосконалення письма; навчання письму, читанню, культура мовлення; створення систем автоматичного перекладу, автоматичного пошуку, анотування і реферування інформації, створення систем, що забезпечують спілкування людини з машиною природною мовою.

Тема 2. Мова як системно-структурне утворення (лекція 2 год.)

Семінарське заняття – 2 год.

1. Мова як винятково складне утворення визначають з різних точок зору залежно від того, яка сторона або сторони мови виділяються. Дефініції мови: а) з точки зору її функцій; б) її ладу; в) як засіб формування, вираження і думки; г) як система знаків; д) із соціальної точки зору; е) з точки зору теорії інформації.
2. Системність як найважливіша характеристика мови. Термін «системний». Система як цілісний об'єкт, що складається з елементів, які перебувають у взаємних відношеннях. Дискретність як найважливіша властивість системи.
3. Матеріальні та ідеальні системи. Первинні і вторинні матеріальні системи. Прості і складні системи. Мова як вторинна або семіотична система.
4. Структура системи як сукупність внутрішньо системних зв'язків.
5. Система як деякий об'єкт, що включає в себе елементи та їхні зв'язки, структура як сукупність внутрішньо системних зв'язків або як внутрішня організацію, упорядкованість об'єкта.
6. Мова як надскладна система становить систему систем, а також набір шаблонів і кліше, за якими у мовленні створюються конкретні мовленнєві утворення (речення), що містять інформацію.

Тема 3. Взаємозв'язок мови і мислення (лекція 2 год.)

Семінарське заняття – 2 год.

1. Мова як інструмент породження, передачі і зберігання інформації тісно пов'язана з мисленням, з духовною діяльністю людей, спрямованої на пізнання об'єктивно існуючого світу, на його інтерпретацію (моделювання) в людській свідомості.

2. Невербальне мислення здійснюється за допомогою чуттєвих образів, що виникають в результаті сприйняття вражень дійсності і потім зберігаються в пам'яті і відтворювані уявою. Невербальне мислення у людини і тварини.
3. Вербальне мислення оперує поняттями, закріпленими у словах, судженнях, умовиводах, аналізує та узагальнює, будує гіпотези і теорії. Мова певним чином організовує знання людини про світ, розчленовує і закріплює ці знання і передає їх наступним поколінням. Понятійне мислення. Функціональна асиметрія мозку (завдання лівої і правої півкуль).
4. Когнітивна лінгвістика. Природа мовного знання, про його засвоєння і використання. «Ментальні» основи розуміння й продукування мовлення. Терміни і поняття «когнітивний» Когніція, як пізнавальний процес і сукупність психічних процесів сприйняття світу, спостереження, мислення, категоризації і концептуалізації.
5. Концептуалізація і категоризація як основні процеси когніції. Кінцеві результати і цілі діяльності. Поняття концепта як ментальної одиниці. Екстралінгвальні чинники, які беруть участь в утворенні концептів. Концептуальний аналіз.
6. Поняття категорії.

Модуль 2. Синтагматико-парадигматична модель мови.

Тема 1. Мова і суспільство (лекція 2 год.)

Семінарське заняття – 2 год.

1. Мова як надбання колективу. Поняття мовної спільноті. Мови етнічних колективів використовуються як засіб міжетнічного спілкування (англійська, французька, німецька, іспанська, російська).
2. Мова етнічної спільноті не є абсолютно єдиним на всій території свого поширення і у всіх сферах свого використання.
3. Соціолінгвістика. Діалектологія. Діалекти і говірки. Діалекти територіальні і соціальні. Протиставлення мови літературної і діалектів. Сукупність питань, пов'язаних з впливом суспільства на мову і з мовними ситуаціями, що складаються в суспільстві. Поняття ізоглоси. Картографування явищ, представлених в діалектах (нанесення цих явищ на географічну карту), становить завдання діалектографії і лінгвістичної географії, що займається також історичним тлумаченням ізоглос: їх розташування відображає факти історії краю – напрям і межі впливу економічних, політичних і культурних центрів, шляхи розселення, торгові шляхи і т. д.
4. Літературна мова – варіант загальнонародного мови, який розуміється як зразковий. Форми функціонування. Поняття норми і кодифікації. Просторіччя.

Літературна мова, що обслуговує два або кілька різних народів, має відповідні в а р і а н т и (британський і американський варіанти літературної англійської мови). Професійна диференціація суспільства. Професійні а р г о. Внутрішнє членування відповідного мовного колективу. Приклади.

4. Наявність в усній і письмовій мові індивідуальних особливостей («ідіолект» - індивідуальний варіант мови).

Тема 2. Мова як система знаків (лекція 2 год.)

Семінарське заняття – 2 год.

1. Поняття мовного знаку. Дефініція. Предмет, цілі та завдання лінгвосеміотики. Знак, дефініція, будова, властивості (Ф. де Соссюр, Ч.С. Пірс, Ч. Огден, А. Річардс). Приклади семіотичних систем. Семіотичні ідеї Платона.
2. Типологія мовних знаків за Ч.С. Пірсом. Знаки-копії (ікони), індекси, символи. Характер зв'язку між сигніфікатом і сигніфікантом у кожного з трьох типів знаку. Класи мовних іконічних знаків у лексиці, синтаксисі і морфології. Іконічні знаки у мистецтвах, графіці і штучних семіотиках.
3. «Основи теорії знаків» логіка, філософа Чарльза Вільяма Моріса (Чикаго, 1938). Три основних аспекти знака (функції або виміри семіозису: (1) син тактика; (2) семантика; (3) прагматика. Три розділи семіотики (об'єкт, предмет дослідження).
4. Семіотичні ідеї Романа Якобсона (1896-1982). Межі знака. Положення семіотики у колі наук. Структура комунікативного акта. Універсальність опозиції «метафора – метонімія» у мові, у роботі мозку, мистецтвах. Природа подібності між генетичним кодом людини і її мовою.

Тема 3. Синтагматико-парадигматична модель мови. Поняття ярусів мови та її одиниць (лекція 2 год.)

Семінарське заняття – 2 год.

1. Між мовними одиницями одного рівня (словом і словом, морфемою і морфемой, фонемой і фонемой) існують відношення двох видів - парадигматичні і синтагматичні (див. Ф. де Соссюр).
2. Парадигматичні відношення – відношення взаємного протиставлення в системі мови між одиницями одного рівня, так чи інакше пов'язаними за змістом. Поняття парадигми. Навести приклади лексичних і граматичних парадигматичних рядів.
3. Синтагматичні відношення – це відношення, в які вступають одиниці одного рівня, поєднуючись один з одним в процесі мовлення або у складі одиниць вищого рівня.

4. Походження термінів парадигма, парадигматичний, синтагма, синтагматичний.

Модуль 3. Становлення загального мовознавства як науки: наукової парадигми, лінгвістичні студії

Тема 1. Діалог Платона «Кратил» (лекція 2 год.)

Семинарське заняття – 2 год.

1. Історія створення.
2. Основні філософські і лінгвістичні дихотомії.
3. Семіотичні ідеї Платона.
4. Теорія номінація у діалозі.

Тема 2. Порівняльно-історичне або генетичне мовознавство і генеалогічна класифікація мов (лекція 2 год.)

Семинарське заняття 2 год.

1. Основні концептуальні засади порівняльно-історичного мовознавства: принцип історизму, аналогії (перша і друга генерація компаративістів).
2. Синхронія і діахронія (Ф. де Соссюр).
3. Теорія мовних змін: варіативність як основна рушійна сила мовних змін: парадокс Соссюра.
4. Порівняння як основний інструмент дослідження
5. Методика сучасної компаративістики або порівняльно-історичний метод як **сукупність методів і конкретних прийомів** вивчення історії споріднених мов, які генетично походять від єдиної прамови або мови-основи: (генетичне ототожнення фактів, напр. англ. stool – лит. stâlas укр. стіл; ісл. hrósa «слава»; укр., рос. краса та ін.; реконструкція праформ; хронологізація і локалізація мовних явищ; генетичне згрупування мов).
6. Реконструкція праформи при порівняльно-історичному аналізі мов (зіставлення кореневих, і афіксальних елементів слів, а також даних писемних пам'яток мертвих мов з даними живих мов і діалектів; порівняння за принципом «кіл, що розсуваються», тобто від зіставлення близько споріднених груп і сімей (українську з російською і білоруською; східнослов'янські – з іншими групами слов'янських, слов'янські з балтійськими, балто-слов'янські – з іншими індоєвропейськими; відокремлювати запозичення).
7. Порівняльно-історичне мовознавство у ХХІ ст.
8. Індоевропейська сім'я мов.

Тема 3. Типологічне мовознавство (лекція 2 год.)

Семінарське заняття 2 год.

1. Типологія як один із двох основних аспектів вивчення мови поряд із порівняльно-історичним аспектом, від якого вона відрізняється онтологічно (по сутнісним характеристикам предмета дослідження) і епістемологічно (за сукупністю принципів і прийомів дослідження).
2. Завдання, цілі лінгвотипології. Поняття мовної універсалії. Типи мовних універсалій. Поняття ізоморфізму та алломорфізму.
3. Поняття мовного типу. Типологічна класифікація мов за В. фон Гумбольдтом.
4. Ареальна типологія, генетична типологія, порівняльна типологія.
5. Типологічна класифікація мов за Дж. Грінбергом.

«ІСТОРІЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ ВЧЕНЬ»

Модуль 1. Розвиток мовознавства як науки

Тема 1. ЛІНГВОМЕТОДОЛОГІЯ (лекція 2 год.)

Семінарське заняття 2 год.

1. Предмет об'єкт, головні завдання.
2. Ключові поняття лінгвометодології.
3. Основні епістемологічні проблеми в лінгвістиці.
4. Поняття наукової парадигми за Т. Куном: епістемічний і соціальний аспекти.
5. Наукові революції та умови, за яких вони відбуваються.

Тема 2. РОЗВИТОК МОВОЗНАВСТВА У СЕРЕДНІ ВІКИ ТА ЕПОХУ ВІДРОДЖЕННЯ (лекція 2 год.)

Семінарське заняття 2 год.

1. Тенденції розвитку мовознавства у середні віки та епоху Відродження.
2. Вчення модистів.
3. Філософія Р. Декарта.
4. Граматика Пор-Рояль та її вплив на подальший розвиток мовознавства.

Тема 3. ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНЕ МОВОЗНАВСТВО (лекція 2 год.)

Семінарське заняття 2 год.

1. Ідея історичного розвитку мови (Г. Лейбніц, Й. Гердер, Дж. Віко, Е. де Кондільяк, Ж. Руссо).
2. Відкриття санскриту. Становлення порівняльно-історичного мовознавства (Ф. Бопп, Р. Раск, Я. Гримм, О. Х. Востоков)
3. Молодограматизм як напрям порівняльно-історичного мовознавства (А. Лескін, Г. Остгоф, К. Бругманн, Б. Дельбрюк, Г. Пауль).

Тема 4. СТРУКТУРНА ЛІНГВІСТИКА: ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ, ОСНОВНІ НАПРЯМИ, ІДЕОЛОГІЯ (лекція 2 год.)

Семінарське заняття 2 год.

1. Історія становленням. Метод як теорія.
2. Ідейна спадщина Ф. де Соссюра як методологічна основа с структуралізму.
3. Трактуювання понять «система» й «структура» в сучасній лінгвістиці.
4. Основні напрями структуралізму: спільне й відмінне.
5. Формальний аналіз мовних одиниць.

Модуль 2. Сучасний стан загального мовознавства: наукової парадигми, лінгвістичні студії

Тема 5. АМЕРИКАНСЬКИЙ ДЕСКРИПТИВІЗМ: Л.БЛУМФІЛЬД, З. ХЕРРИС, Ч. ХОККЕТ (лекція 2 год.)

Семінарське заняття 2 год.

1. Зародження, історія та етапи розвитку американського дескриптивізму.
2. Філософське обґрунтування американського дескриптивізму.
3. Програма Л. Блумфільда.
4. Дистрибутивний аналіз. Аналіз за безпосередніми складниками (ІС).
5. Граматика фразових структур З. Херріса як предтеча ідей генеративної граматики.

Тема 6. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СТРУКТУРАЛІЗМ. ПРАЗЬКИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ ГУРТОК: В.МАТЕЗІУС, Р.ЯКОБСОН, Н.С. ТРУБЕЦЬКОЙ (лекція 2 год.)

Семінарське заняття 2 год.

1. Празька лінгвістична школа або функціональний структуралізм: історія становлення та етапи розвитку..
2. Ідейна спадщина І.О. Бодуен де Куртене у вченні Празького лінгвістичного гуртка: поняття функції.
3. Основні проблеми мовознавства у структуральній концепції.
4. Внесок Р. Якобсона в загальну теорію структуралізму.
5. Учення про типологію у пражців.

Тема 7. ТЕОРІЯ РЕЧЕННЯ Н. ХОМСЬКОГО: ПОНЯТТЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ (лекція 4 год.)

Семінарське заняття 4 год.

1. Граматика як теорія мови.
2. Рання версія поняття трансформації (стандартна теорія).
3. Математична природа та зміст системи правил породження реченнєвих одиниць.
4. Розширена стандартна теорія (EST): процедурний апарат.
5. Еволюція понять глибинної й поверхневої структури речення.
6. Основні правила породження речення.
7. Цілі і завдання програми мінімалізму. Поняттєвий й термінологічний апарат.
8. Створення універсальної граматики.

Тема 8. КОГНІТИВНА ЛІНГВІСТИКА ЯК МЕЖДИСЦИПЛІНАРНА НАУКА (лекція 2 год.)

Семінарське заняття 2 год.

1. Предмет, об'єкт та витoki когнітивної лінгвістики.
2. Поняттєво-термінологічний апарат.
3. Проблема категоризації в когнітивній лінгвістиці.
4. Принципи і проблеми когнітивної семантики.
5. Завдання та головні напрями у сучасній концептології.
6. Проблема концепту у сучасній лінгвістиці. Поняття концептуальної картини світу. Методика концептуального аналізу.

IV. Навчально-методична карта дисципліни «Загальне мовознавство»

Разом: 90 год., лекції – 18 год., семінарські заняття – 18 год., ПМК – 6 год., самостійна робота – 48 год.

Назва Модуля	Модуль 1. Мова як системно-структурне утворення			Модуль 2. Синтагматико-прагматична модель мови			Модуль 3. Становлення загального мовознавства як науки: наукової парадигми, лінгвістичні студії		
Кількість балів за модуль	71 бал			71 бал			71 бал		
Лекції	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Теми лекцій	Предмет і методи мовознавства (16)	Системність як найважливіша характеристика мови. Мова як система систем (16)	Взаємозв'язок мови і мислення. Когнітивна лінгвістика: поняття та категорійний апарат (16)	Мова і суспільство. Поняття соціолінгвістики та діалектології (16)	Мова як система знаків. Типологія мовних знаків. Семіотика: об'єкт та предмет дослідження. (16)	Поняття ярусів мови та її одиниць. Парадигматичні та синтагматичні відношення між мовними одиницями (16)	Теорія номінацій. Діалог Платона «Кратіл» (16)	Основні концептуальні засади порівняльно-історичного мовознавства (16)	Типологічне мовознавство. Завдання і цілі лінгвотипології (16)
Теми семінарських занять	Предмет і методи мовознавства (10+16)	Системність як найважливіша характеристика мови. Мова як система систем (10+16)	Взаємозв'язок мови і мислення. Когнітивна лінгвістика: поняття та категорійний апарат (10+16)	Мова і суспільство. Поняття соціолінгвістики та діалектології (10+16)	Мова як система знаків. Типологія мовних знаків. Семіотика: об'єкт та предмет дослідження. (10+16)	Поняття ярусів мови та її одиниць. Парадигматичні та синтагматичні відношення між мовними одиницями (10+16)	Теорія номінацій. Діалог Платона «Кратіл» (10+16)	Основні концептуальні засади порівняльно-історичного мовознавства (10+16)	Типологічне мовознавство. Завдання і цілі лінгвотипології (10+16)
Самостійна робота	Табл. 6.1 (5*2 =10 балів)			Табл. 6.1 (5*2 =10 балів)			Табл. 6.1 (5*2 =10 балів)		
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота 1 (25 балів)			Модульна контрольна робота 2 (25 балів)			Модульна контрольна робота 3 (25 балів)		

Навчально-методична карта дисципліни «Історія лінгвістичних вчень»

Разом: 90 год., лекції – 18 год., семінарські заняття – 18 год., ПМК – 6 год.,
самостійна робота – 33 год., екзамен – 15 годин.

Назва Модуля	Модуль 1. Розвиток мовознавства як науки				Модуль 2. Сучасний стан загального мовознавства: наукової парадигми, лінгвістичні студії			
Кількість балів за модуль	73 бали				125 балів			
Лекції	1	2	3	4	5	6	7-8	9
Теми лекцій	Лінгвометодологія. Предмет, об'єкт, головні завдання, ключові поняття (16)	Тенденції розвитку мовознавства у середні віки та епоху Відродження. Граматика Пор-Рояль та її вплив на подальший розвиток мовознавства (16)	Становлення порівняльно-історичного мовознавства. Молодограматизм як напрям порівняльно-історичного мовознавства (16)	Структурна лінгвістика. Ідеологія. Мова як знакова система. Лінгвістична концепція Ф. де Сосюра. (16)	Американський дескриптивізм. (16)	Європейський структуралізм (16)	Програма мінімалізму і створення універсальної граматики Н. Хомського (26)	Когнітивна лінгвістика. Когнітивна семантика (16)
Теми семінарських занять	Лінгвометодологія. Предмет, об'єкт, головні завдання, ключові поняття (10+16)	Тенденції розвитку мовознавства у середні віки та епоху Відродження. Граматика Пор-Рояль та її вплив на подальший розвиток мовознавства (10+16)	Становлення порівняльно-історичного мовознавства. Молодограматизм як напрям порівняльно-історичного мовознавства (10+16)	Структурна лінгвістика. Ідеологія. Мова як знакова система. Лінгвістична концепція Ф. де Сосюра (10+16)	Американський дескриптивізм. (10+16)	Європейський структуралізм (10+16)	Програма мінімалізму і створення універсальної граматики Н. Хомського (20+26)	Когнітивна лінгвістика. Когнітивна семантика (10+16)
Самостійна робота					Табл. 6.1 (5*3 =15 балів)			
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота 1 (25 балів)				Модульна контрольна робота 2,3 (25 балів*2 = 50 балів)			
Підсумковий контроль	Екзамен							

V. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Лінгвометодологія: цілі, завдання, напрями розвитку.
2. Поняття наукової революції. Наукові революції в лінгвістиці і передумови їх звершення.
3. Історія становлення структурної лінгвістики.
4. Структурна лінгвістика: завдання, основні напрями дослідження.
5. Структурна лінгвістика. Методи й прийоми аналізу.
6. Американський дескриптивізм: цілі, завдання, основні напрями.
7. Лінгвістична концепція Л. Блумфільда.
8. Лінгвістична концепція З. Херріса.
9. Лінгвістична концепція Ч. Хоккета.
10. Європейський структуралізм і І. О. Бодуен де Куртене.
11. Учення І. О. Бодуен де Куртене про фонему.
12. Празький лінгвістичний гурток і вплив його ідей на сучасне мовознавство.
13. Учення Празького лінгвістичного гуртка і сучасна функціональна лінгвістика.
14. Учення Празького лінгвістичного гуртка про типологію.
15. Учення Празького лінгвістичного гуртка про фонему: «Основи фонології» Н.С. Трубецького.
16. Учення Празького лінгвістичного гуртка про актуальне членування речення.
17. Принципи характерології В. Матезіуса.
18. Копенгагенська лінгвістична школа: принципи і параметри дослідження мови.
19. Глосематика як особливий напрям структуралізму.
20. Історія становлення та етапи розвитку глосематики.
21. Лінгвістична концепція Л. Єльмслева.
22. Основні принципи опису мови у глосематиці.
23. Історія становлення генеративізму. Наступність ідей Л. Блумфільда та З. Херріса.
24. Американська лінгвістика ХХ ст.: основні рольові теоретичні моделі.
25. Хомськянська революція: передумови звершення.
26. Лінгвістична концепція Н. Хомського: еволюція ідей.
27. Філософська концепція Н. Хомського.
28. Філософські та лінгвістичні витоки генеративізму: «Картезіанська лінгвістика» Н. Хомського.
29. Еволюція понять глибинної та поверхневої структур у генеративній граматиці.
30. Теорія речення за Н. Хомським (стандартна теорія).
31. Створення універсальної граматики. До історії питання.
32. Аналіз структури речення за принципами генеративної граматики.
33. Теорія керування та зв'язування: принципи і методи дослідження.

34. Аргументна структура речення: теорія керування та зв'язування vs. традиційна теорія речення.
35. Фразова структура речення: поняття клаузи і конститuenta.
36. Основні правила породження речення.
37. Поняття трансформації: види.
38. Програма мінімалізму: Цілі і завдання.
39. Модель принципів і параметрів у програмі мінімалізму.
40. Лінгвокогнітологія: предмет, об'єкт, основні напрями.
41. Історія становлення лінгвокогнітології.
42. Завдання та головні напрями у сучасній концептології.
43. Проблема категоризації в когнітивній лінгвістиці.
44. Методика лінгвокогнітивного аналізу: процедурний апарат.
45. Проблема концепту у сучасній лінгвістиці.
46. Принципи і проблеми когнітивної семантики.
47. Концептуальної картини світу: етнічний та мовний складники.
48. Методика концептуального аналізу.
49. Концептуальний аналіз в Україні та за її межами у XX – на початку XXI ст.
50. Лінгвoseміотика: витоки (Ф де Соссюр і його вчення про семіологію).
51. Історія становлення лінгвoseміотики.
52. Лінгвістична концепція Ч. Пірса.
53. Лінгвістична концепція Ч. Моріса.
54. Лінгвoseміотика: предмет, цілі, завдання.
55. Типологія мовного знаку (Ч. Пірс, Ч. Морріс).
56. Лінгвoseміотичні студії в Україні та за її межами у XX – на початку XXI ст.

Таблиця 6.1

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль	Бали	Термін виконання (тижні)
5 курс			
Тема 1. Системність як найважливіша характеристика мови. Мова як система систем (8 год.)	Семінарське заняття, індивідуальне заняття, екзамен	5	I-III
Тема 2. Лінгвометодологія. Предмет, об'єкт, головні завдання, ключові поняття (8 год.)	Семінарське заняття, індивідуальне заняття, екзамен	5	IV-VI
Тема 3. Розвиток мовознавства у середні віки і епоху Відродження (8 год.)	Семінарське заняття, індивідуальне заняття	5	VII-IX
Тема 4. Історико-порівняльне мовознавство (8 год.)	Семінарське заняття,	5	X-XII

	індивідуальне заняття,		
Тема 5. Структурна лінгвістика (8 год.)	Семінарське заняття, індивідуальне заняття, модульний контроль	5	XIII- XVII
Тема 6. Американський дескриптивізм (8 год.)	Семінарське заняття, індивідуальне заняття	5	XVII-XX
6 курс			
Тема 7. Європейський структуралізм (10 год.)	Семінарське заняття, індивідуальне заняття	5	I-III
Тема 8. Програма мінімалізму і створення універсальної граматики Н. Хомського (13 год.)	Семінарське заняття, індивідуальне заняття	5	IV-VII
Тема 9. Когнітивна лінгвістика (10 год.)	Семінарське заняття, індивідуальне заняття, модульний контроль	5	VIII-XII
<i>Разом: 81 год.</i>	<i>Разом: 45 балів</i>		

VI. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Навчальні досягнення студентів із дисципліни «Історія лінгвістичних вчень» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти (п. IV), де зазначено види й терміни контролю. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення у національну (4-бальну) та європейську (ECTS) шкалу подано у табл. 7.1, табл. 7.2.

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю

№ п/п	Вид діяльності	Кількість балів за одиницю	Кількість одиниць до розрахунку	Всього
5 курс «Загальне мовознавство»				
1.	Відвідування лекцій	1	9	9
2.	Відвідування семінарських занять	1	9	9
3.	Виконання завдань з самостійної роботи (д. з.)	5	6	30
4.	Робота на семінарському занятті	10	9	90
5.	Модульна контрольна робота	25	3	75
	Всього за курс «Загальне мовознавство»			213
6 курс «Історія лінгвістичних вчень»				
1.	Відвідування лекцій	1	9	9
2.	Відвідування семінарських занять	1	9	9
3.	Виконання завдань з самостійної роботи (д. з.)	5	3	15
4.	Робота на семінарському занятті	10	9	90
5.	Модульна контрольна робота	25	3	75
	Всього за курс «Історія лінгвістичних вчень»			198
	Екзамен	40	1	40
Коефіцієнт розрахунку поточних рейтингових балів $411/60=6,85$				

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- **Методи усного контролю:** індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, екзамен.
- **Методи письмового контролю:** модульне письмове тестування; звіт, реферат.
- **Комп'ютерного контролю:** тестові програми.
- **Методи самоконтролю:** уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Порядок переведення рейтингових показників успішності у європейські оцінки
ECTS

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100 балів	Відмінно — відмінний рівень знань (умінь) у межах обов'язкового матеріалу з, можливими, незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре — достатньо високий рівень знань (умінь) у межах обов'язкового матеріалу без суттєвих грубих помилок
C	75-81 балів	Добре — в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно — посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо — мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання — незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу — досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

Кожний модуль включає бали за поточну роботу студента на семінарських заняттях, виконання самостійної роботи, індивідуальну роботу, модульну контрольну роботу.

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в режимі комп'ютерної діагностики або з використанням роздрукованих завдань.

Реферативні дослідження та есе, які виконує студент за визначеною тематикою, обговорюються та захищаються на семінарських або індивідуальних заняттях.

Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях,

під час виконання самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- ✓ своєчасність виконання навчальних завдань;
- ✓ повний обсяг їх виконання;
- ✓ якість виконання навчальних завдань;
- ✓ самостійність виконання;
- ✓ творчий підхід у виконанні завдань;
- ✓ ініціативність у навчальній діяльності.

VII. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

- *Словесні:* лекція (традиційна, проблемна, лекція-прес-конференція) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint – Презентація), семінари, пояснення, розповідь, бесіда.
- *Наочні:* спостереження, ілюстрація, демонстрація.
- *Практичні:* вправи.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних завдань.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

1) Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

VIII. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

- ✓ опорні конспекти лекцій;
- ✓ навчальні посібники;
- ✓ робоча навчальна програма;
- ✓ збірка тестових і контрольних завдань для тематичного (модульного) оцінювання навчальних досягнень студентів.

ІХ. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО КУРСУ

1. Предмет і методи мовознавства.
2. Мова як системно-структурне утворення. Динаміка мовних систем.
3. Синтагматико-парадигматична модель мови. Поняття ярусів мови та її одиниць.
4. Мова і суспільство. Поняття соціолінгвістики та діалектології.
5. Форми функціонування літературної мови. Поняття норми і кодифікації.
6. Лінгвометодологія: цілі, завдання, напрями розвитку.
7. Поняття наукової революції. Наукові революції в лінгвістиці і передумови їх звершення.
8. Структурна лінгвістика: завдання, основні напрями дослідження.
9. Американський дескриптивізм: цілі, завдання, основні напрями. Лінгвістичні концепції Л. Блумфільда, З. Херріса. Ч. Хоккета.
10. Європейський структуралізм і І. О. Бодуен де Куртене.
11. Празький лінгвістичний гурток і вплив його ідей на сучасне мовознавство.
12. Копенгагенська лінгвістична школа: принципи і параметри дослідження мови.
13. Глосематика як особливий напрям структуралізму. Основні принципи опису мови у глосематиці.
14. Американська лінгвістика ХХ ст.: основні рольові теоретичні моделі.
15. Хомськiанська революція: передумови звершення.
16. Лінгвістична концепція Н. Хомського: еволюція ідей.
17. Філософські та лінгвістичні витоки генеративізму: «Картезіанська лінгвістика» Н. Хомського.
18. Еволюція понять глибинної та поверхневої структур у генеративній граматиці.
19. Аналіз структури речення за принципами генеративної граматики.
20. Теорія керування та зв'язування: принципи і методи дослідження.

21. Фразова структура речення: поняття клаузи і конститuenta.
22. Програма мінімалізму: цілі і завдання. Модель принципів і параметрів у програмі мінімалізму.
23. Концептуальної картини світу: етнічний та мовний складники. Методика концептуального аналізу.
24. Лінгвосеміотика: витоки, предмет, цілі, завдання.
25. Мова як система знаків. Типологія мовного знаку (Ч. Пірс, Ч. Морріс).

X. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна навчальна література

1. Вступ до мовознавства: навчальний посібник / [За ред. І.О. Голубовської]. – К.: ВПЦ Київський університет, 2007. – Ч.1. – 99 с.
2. Вступ до мовознавства: навчальний посібник / [За ред. І.О. Голубовської]. – К.: ВПЦ Київський університет, 2010. – Ч.2. – 223 с.
3. Кочерган М.П. Загальне мовознавство / Михайло Петрович Кочерган. – К.: Видавничий центр Академія, 2006. – 464 с.

Додаткова навчальна література

1. Кун Т. Структура научних революцій
http://royallib.com/book/tomas_kun/struktura_nauchnih_revolyutsiy.html
2. Лингвистический энциклопедический словарь / [гл. ред. Ярцева В.Н.]. – М.: Советская энциклопедия, 1990. – 672с.
3. Мечковская Н.Б. Общее языкознание : Структурная и социальная типология языков / Нина Борисовна Мечковская. – Мн. : Амалфея, 2000. – 368 с.
4. Общее языкознание / Н.Б. Мечковская и др. [Под. общ. ред. А.Е. Супруна]. – Мн.: Высшая школа, 1983. – 456 с.
5. Платон. Кратил <http://www.nsu.ru/classics/bibliotheca/plato01/krati.htm>
6. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава: Довкілля, 2006. – 716 с.

7. Селіванова О.О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики (аналітичний огляд) / Олена Олександрівна Селіванова. – К.: Фитосоціоцентр, 1999. – 148 с.
8. Семчинський С.В. Загальне мовознавство / Станіслав Володимирович Семчинський. – К.: ОКО, 1996. – 416 с.
9. Соссюр Ф. де Курс загальної лінгвістики. – К., 1998.